

Etičnost u izvještavanju o maloljetnicima

Posavec, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:572159>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-29**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Prijediplomski studij novinarstva

Lorena Posavec

ETIČNOST U IZVJEŠTAVANJU O MALOLJETNICIMA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Prijediplomski studij novinarstva

ETIČNOST U IZVJEŠTAVANJU O MALOLJETNICIMA

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Igor Kanižaj

Studentica: Lorena Posavec

Zagreb

Rujan, 2024.

Izjavljujem da sam završni rad Etičnost u izvještavanju o maloljetnicima, koji sam predala na ocjenu mentoru prof. dr. sc. Igoru Kanižaju, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao/la ECTS bodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštovala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Lorena Posavec

Sadržaj

1. Uvod.....	2
2. Deontologija medija	3
3. Zakonske odredbe i smjernice.....	5
3.1. Zakoni u Hrvatskoj.....	5
3.2. Etičke smjernice UNICEF-a.....	6
3.3. UNICEF-ove smjernice za intervjuiranje djece	6
3.4. UNICEF-ove smjernice za izvještavanje o djeci.....	7
4. Etički kodeksi.....	8
5. Pregled preporuka i izvješća pravobraniteljice za djecu	8
5.1. Opće odredbe i način rada pravobranitelja za djecu.....	8
5.2. Godišnje izvješće i preporuke pravobraniteljice za djecu za 2019. godinu	9
5.3. Godišnje izvješće i preporuke pravobraniteljice za djecu za 2020. godinu	10
5.4. Godišnje izvješće i preporuke pravobraniteljice za djecu za 2021. godinu	12
5.4.1. Preporuke o zaštiti privatnosti djece u kontekstu epidemije Covida-19	13
5.5. Godišnje izvješće i preporuke pravobraniteljice za djecu za 2022. godinu	13
5.6. Godišnje izvješće i preporuke pravobraniteljice za djecu za 2023. godinu	14
6. Zaključak.....	15
7. Literatura	16
Sažetak	18
Abstract	19

1. Uvod

Etično i savjesno izvještavanje je u novinarstvu iznimno važno, no često predstavlja izazov za novinare i medije, posebice kada govorimo o izvještavanju o djeci i maloljetnicima. S obzirom na to da se radi o izuzetno ranjivoj skupini, pisanje i izvještavanje o djeci traži određenu razinu opreza te je bitno da se svaki novinar pri tome pridržava etičkih načela i regulativa koje su propisane pravilnicima i zakonicima. Na taj način je osigurana zaštita prava privatnosti i dostojanstva maloljetnika o kojima se izvještava, a javnost biva informirana na ispravan način bez stvaranja senzacionalizma koji bi doveo dijete pod val predrasuda i stereotipnih osuđivanja. Novinari imaju ključnu ulogu u oblikovanju percepcije i stavova javnosti, a poštivanjem postavljenih etičkih standarda doprinose stvaranju empatičnijeg društva, ali i podržavaju integritet novinarske profesije.

Međunarodne odrednice kao što je Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (UNCRC) ističu važnost zaštite privatnosti djece i potrebu da medijski djelatnici djeluju u najboljem interesu djeteta. Za Hrvatske novinare vrlo bitni su i Zakon o medijima, Zakon o elektroničkim medijima, Kodeks časti hrvatskih novinara, Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima, ali i Ustav RH koji također sadrži zakone i pravila kojih se moraju pridržavati prilikom rada u novinarskoj struci. Smjernice za ispravno izvještavanje propisuje i pravobraniteljica za djecu, a slične upute se mogu pronaći i na službenim stranicama UNICEF-a. Novinari moraju poduzeti sve potrebne korake kako bi zaštitili identitet i osobne podatke maloljetnika što je osobito nužno u osjetljivim slučajevima poput onih koji uključuju zlostavljanje, zanemarivanje ili kriminalne aktivnosti gdje bilo kakva izloženost može dovesti do daljnje opasnosti za dijete.

Cilj završnog rada je prikazati etičke značajke izvještavanja o maloljetnicima kroz pregled preporuka i izvješća državne Pravobraniteljice za djecu, savjeta UNICEF-a, te pregled bitnih zakonika koji se dotiču teme etičnog i pravilnog novinarskog izvještavanja. Isto tako nastoji se ukazati na problem nedostatka sankcija za prekršaje koji se svake godine ponavljaju i u određenim aspektima pogoršavaju.

2. Deontologija medija

Deontologija medija predstavlja skup načela i pravila koje struka uspostavlja kako bi se osiguralo kvalitetno i odgovorno izvještavanje te zadovoljile potrebe različitih društvenih skupina. Uloga medija temelji se na odgovornosti prema javnosti, a ne na zakonima ili moralu u užem smislu kao u drugim demokratskim institucijama. Kako bi zadržali ugled i nezavisnost, mediji trebaju prvenstveno služiti narodu i osigurati kvalitetne informacije. U demokratskom sustavu, mediji trebaju izbjegavati senzacionalizam i pružati sadržaj koji zadovoljava potrebe svih društvenih skupina. Deontologija može učinkovito funkcionirati samo u društvima s visokom razinom slobode i profesionalizma u medijima, dok je u siromašnim ili autoritarnim zemljama ona često zanemarena. Nekada su medijski profesionalci na spominjanje deontologije reagirali s prijezirom ili ljutnjom, no danas je sve više onih koji za nju pokazuju interes. To se vidi kroz razne knjige, članke, emisije i radionice koje istražuju etičke aspekte novinarstva. Prema europskim novinarima, razlozi za takav porast interesa su tehnološki napredak, koncentracija medijskog vlasništva, sve veća komercijalizacija medija, porast netočnih informacija, teške povrede etike poput kršenja privatnosti, pad ugleda struke, zloupotreba medija u političkim krizama, te prijetnje slobodi novinarstva. Sve je to narušilo vjerodostojnost novinarstva i potaknulo veću svijest o potrebi etičkog djelovanja (Bertrand, 2007).

Različite teorije raspravljaju o tome tko je odgovoran za etičko ili neetičko ponašanje u novinarstvu, razlikujući individualnu etiku od etike medijskog sustava. Etika medijskog sustava razmatra odgovornost različitih institucija poput zakonodavaca, vlasnika medija, redakcijskih hijerarhija i kolega novinara, a s druge strane i sami novinari, iako podložni organizacijskim utjecajima, ne smiju biti oslobođeni osobne odgovornosti (Kunczik i Zipfel, 2006).

Claude-Jean Bertrand osmislio je inovativni sustav medijske odgovornosti MAS (Media accountability systems) kojim bi se kroz odgovornost i angažman javnosti, točnije putem raznih nevladinih metoda, medijske prakse mogle poboljšati. MAS može biti u obliku dokumenata, procesa ili etičkih kodeksa, a može biti i jednostavan poput bloga ili integriran kao sveučilišni tečaj. Povećana pažnja na MAS proizlazi iz zabrinutosti o trenutnom stanju medija za koje mnogi vjeruju da su neadekvatni za uspješnu demokraciju. Za razliku od samoregulacije, koja često ne uspijeva, medijska odgovornost uključuje sudjelovanje javnosti i ima za cilj rješavanje pitanja kvalitete medija. Izazov nije samo definirati ta načela, već osigurati njihovo pridržavanje kroz nedržavne mehanizme (Bertrand, 2008).

Bertrand tvrdi da MAS može riješiti nedostatke novinarstva, kao što su površno izvještavanje, gdje se pokriva samo mali vidljivi dio stvarnosti, dok se veći dio ispod površine zanemaruje, zatim negativizam, gdje se pokrivaju samo sukobi, nasilje, neuspjesi, katastrofe i patnja, te *infotainment*, gdje se izvještava o onome što je zanimljivo, a ne nužno i važno. „Cilj je pružiti kvalitetne informacije koje su potrebne za demokraciju, a kvaliteta informacija uvelike ovisi o kvaliteti novinara. Kvaliteta novinara zahtijeva da se oni odupru političkom i ekonomskom pritisku. Da bi se oduprli pritiscima, novinari trebaju solidarnost unutar profesije i podršku javnosti, a podrška javnosti će postojati samo ako javnost osjeća povjerenje i ugled prema profesiji. Povjerenje i ugled mogu se postići samo ako novinari pružaju kvalitetne usluge, slušaju javnost i osjećaju odgovornost prema njoj za svoj rad“ (Bertrand, 2008).

Na pitanje koje norme trebaju voditi novinare, odgovaraju različiti dokumenti nacionalnih i međunarodnih udruga, novinskih sindikata i medijskih ustanova. Prvi novinarski kodeksi pojavili su se početkom 20. stoljeća u SAD-u, dok su međunarodni kodeksi nastali tridesetih godina 20. stoljeća. Ti dokumenti često se temelje na spomenutoj ideji individualne etike, gdje su novinari osobno odgovorni za svoje postupke. Neka istraživanja sugeriraju da novine s vlastitim kodeksima strože kažnjavaju etičke prekršaje, dok druga istraživanja pokazuju da kodeksi često služe više kao PR alati, nego kao stvarni vodiči u etičkom odlučivanju. Važnost kodeksa često ovisi o tome koliko menadžment cijeni te standarde i koliko ih integrira u svakodnevnu praksu novinara (Kunczik i Zipfel, 2006).

Razvoj etike novinarstva u Hrvatskoj počeo je 1910-ih osnivanjem Hrvatskog novinarskog društva (HND) i Suda časti. Iako formalni kodeks nije postojao, raspravljalo se o ulozi novinara i profesionalnom ponašanju, a neka su kršenja etičkih načela bila sankcionirana. Od 1960-ih pa kroz 1970-e došlo je do promjena u medijskoj politici pod utjecajem društveno-političkih promjena u Jugoslaviji. Vjesnik, najveća novinska kuća, 1964. je pokrenuo novinarsku školu, gdje se polaznike poučavalo o profesionalnim standardima, iako etika nije bila dio službenog kurikulumu. Godine 1965. usvojio se prvi novinarski kodeks, ali novinare se još uvijek nazivalo "društveno-političkim radnicima". U devedesetima je došlo do privatizacije medija i pojave tabloida što je prouzročilo veća kršenja etičkih pravila te je 1993. godine HND usvojio novi Kodeks. Razvio se znanstveni interes za etiku novinarstva, a Međunarodni centar za obrazovanje novinara (ICEJ) od 1998. organizira radionice i panele o etici. Fakultet političkih znanosti je promjenom kurikulumu 2000. godine pokrenuo kolegij posvećen etici novinarstva koji se kontinuirano izvodi i danas na prijediplomskoj razini. Sredinom 2000-ih došlo je do pojačanog interesa znanstvene zajednice za etiku novinarstva, a u razdoblju od 2007. do 2011.

objavljen je najveći broj znanstvenih radova o toj temi, iako je većina objava bila na hrvatskom jeziku i u domaćim časopisima. Kodeks časti hrvatskih novinara iz 2009. koji se koristi i danas ne obuhvaća izazove digitalnog doba, te je potrebno osuvremenjivanje kodeksa i istraživanja kako bi se etička pitanja bolje rješavala u kontekstu novinarstva u digitalnom dobu (Majstorović i dr.,2022).

Potreba za aktualizacijom postojećeg Kodeksa najočitija je u kontekstu izvještavanja o ranjivim skupinama kao što su djeca, koja se u novom digitalnom dobu suočavaju i s novim preprekama. Društvene mreže su stvorile nove načine povrede privatnosti kao što je neovlaštena objava (uz to i brzo širenje) fotografija i videozapisa djece te neprimjereno korištenje istih. Preporuke za pravilno pisanje i izvještavanje o djeci u medijima, uz prikaz postojećih propisanih zakona te s druge strane postupaka u praksi, razrađene su u daljnjem tekstu.

3. Zakonske odredbe i smjernice

3.1. Zakoni u Hrvatskoj

Prema Konvenciji o pravima djeteta, djetetom se smatra svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, a s obzirom na to da je Republika Hrvatska Konvenciju ratificirala, ista definicija vrijedi i u Hrvatskoj (Konvencija o pravima djeteta, 1989). Kada mediji izvještavaju o događajima koji uključuju djecu, moraju biti svjesni njihovog prava na privatnost. Prema Članku 16 Konvencije o pravima djeteta „niti jedno dijete ne smije biti podvrgnuto proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled“ (Konvencija o pravima djeteta, 1989). Postoji još zakonskih propisa koji sadržavaju odredbe o pravu na privatnost, ne samo djece, već i svakog pojedinca u medijima. Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda prema Članku 8.1. također jamči svakoj mladoj osobi pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života (Ustavni sud RH, 2021). Isto je zajamčeno i Ustavom Republike Hrvatske, člankom 35 u kojem piše da se „svakom građaninu jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti“ (Ustav RH, 2013).

U kontekstu novinarstva najvažniji je Zakon o medijima koji prije svega u Članku 7 isto ističe kako „svaka osoba ima pravo na zaštitu privatnosti, dostojanstva, ugleda i časti“. U Članku 16 navedeno je i da su mediji „dužni poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana, a osobito djece, mladeži i obitelji bez obzira na spol i spolno opredjeljenje“ (Zakon o medijima, 2004). Zabranjuje se i objavljivanje informacija kojima se otkriva identitet djeteta, ako se time

ugrožava njegova dobrobit. Tu je i Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima kojim su propisane „tehničke mjere i način postupanja pružatelja audiovizualnih medijskih usluga i medijskih usluga radija, pružatelja elektroničkih publikacija i pružatelja platformi za razmjenu videozapisa u slučajevima objavljivanja medijskih sadržaja koji mogu ozbiljno naštetiti fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju maloljetnika“ (Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima, 2022). U Članku 20 navedeno je da „nije dopušteno objavljivanje informacije kojom se otkriva identitet djeteta do 18. godine života uključenog u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja, bez obzira je li svjedok, žrtva ili počinitelj ili je dijete pokušalo ili izvršilo samoubojstvo, a niti iznositi pojedinosti iz djetetovih obiteljskih odnosa i privatnog života“ (Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima, 2022). Primjerice, u slučaju kada maloljetna osoba sudjeluje u programu, pružatelj medijske usluge mora osigurati da se poštuje njezino dostojanstvo i da doprinos te osobe u programu bude u skladu s njezinom dobi i prilagođen njezinom moralnom, fizičkom i mentalnom razvoju (Članak 21) (Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima, 2022).

3.2. Etičke smjernice UNICEF-a

S namjerom da pomogne medijima u izvještavanju o izazovnim temama, UNICEF je postavio načela i smjernice za novinare koje bi ih trebale usmjeriti prema moralnijim praksama kakvima ne bi ugrožavali prava djece. Navedeno je nekoliko temeljnih načela koja ističu važnost zadržavanja dostojanstva svakog djeteta u svim okolnostima, zaštitu najboljih interesa djeteta te, u skladu s njegovom dobi i zrelosti, pravo na uvažavanje vlastitog mišljenja. O političkim, društvenim i kulturnim posljedicama novinskog izvješća, naime, potrebno se savjetovati s osobama koje su najbliže djetetovoj situaciji te ju najbolje mogu prosuditi. Nadalje, ne bi se smjelo objavljivati priču ili fotografiju koja bi dijete ili njegove bližnje (što uključuje braću, sestre ili ostale vršnjake) mogla dovesti u opasnost, bez obzira jesu li imena i slike zamućeni ili se ni ne koriste. Kada se radi o intervjuiranju djece nužno je pripaziti da se ispoštuje njihovo pravo na privatnost i povjerljivost, da se može čuti njihovo vlastito mišljenje i da osobno sudjeluju u odlukama koje ih se tiču (UNICEF, 2019).

3.3. UNICEF-ove smjernice za intervjuiranje djece

Osim generalnih načela, posebno su definirane smjernice za intervjuiranje djece te istaknute dodatne upute za samo izvještavanje o djeci. Medijima se napominje da ne nanose štetu niti jednom djetetu te uz to izbjegavaju pitanja, stavove ili komentare koji osuđuju i ne uvažavaju kulturne vrijednosti djeteta, izlažu ga opasnosti ili poniženju, ili pak oživljavaju njegovu bol i

tugu izazvanu traumatičnim događajima. Ne bi trebali niti diskriminirati djecu kod izbora za intervju s obzirom na spol, rasu, dob, vjeru, status, obrazovanje ili fizičke sposobnosti. Djecu ne smiju tražiti da na određeni način ispričaju svoju priču ili dodaju nešto što nije dio njihove vlastite priče, a samom djetetu ili njegovom staratelju moraju objasniti da razgovaraju s novinarom, koja je sama svrha intervjua te kako će on biti upotrijebljen. Poželjno je posebno tražiti dopuštenje od djeteta i njegovog staratelja za objavu svake fotografije, videozapisa i samog intervjua. Ono bi po mogućnosti trebalo biti u pismenom obliku, a u suštini služi kao dokaz da niti dijete niti staratelj nisu ni na koji način prisiljeni na davanje intervjua te da razumiju da sav materijal dan novinaru može biti objavljen u njihovoj zemlji i svijetu. Nužno je da je dopuštenje dobiveno na djetetovom materinskom jeziku i odluka donesena u dogovoru s odraslom osobom kojoj vjeruje. Posljednja stvar na koju UNICEF skreće pozornost je mjesto obavljanja intervjua i način na koji se on provodi. Idealno bi bilo omogućiti djeci prostor u kojem se osjećaju ugodno da mogu ispričati priču bez vanjskog pritiska te ograničiti broj ljudi u prostoriji, što uključuje osobe koje postavljaju pitanja te fotografe. Kod snimanih filmskih, video i radio intervjua treba obratiti pažnju na to što bi odabir vizualne i zvučne pozadine mogao dati naslutiti o djetetu, njegovom životu i samoj priči. Dijete ne smije biti ugroženo ili izloženo neugodnostima zbog prikazivanja zajednice i okruženja u kojem se nalazi (UNICEF, 2019).

3.4. UNICEF-ove smjernice za izvještavanje o djeci

U popratnim smjernicama za pravilno izvještavanje o djeci UNICEF naglašava da se djecu ne smije dodatno obilježavati posebnim svrstavanjem ili opisima koji ih izlažu odmazdi i uzrokuju dodatnu psihičku ili fizičku patnju, zlostavljanje, diskriminaciju ili odbacivanje od lokalne zajednice. Važno je cenzurirati ime i sliku djeteta u slučajevima kada je ono „žrtva zlostavljanja ili iskorištavanja, počinitelj fizičkog ili seksualnog zlostavljanja, HIV pozitivno, ili dijete oboljelo od AIDS-a (osim ako dijete, roditelj ili staratelj potpuno svjesno daje suglasnost) te optuženo ili osuđeno za zločin“ (UNICEF, 2019). Isto vrijedi i za dijete koje je sadašnje ili bivše dijete vojnik, izbjeglica, prognanik ili tražitelj azila. Nadalje, postoje slučajevi u kojima je pak korištenje djetetova identiteta u njegovom najboljem interesu, pri čemu se dakako i dalje treba paziti da ga se zaštiti od patnje, obilježavanja ili odmazde. Primjeri za takav slučaj bili bi „kada dijete stupi u kontakt s izvjestiteljem u želji ostvarivanja svoga prava na slobodu izražavanja i prava da se čuje njegovo mišljenje; kada je dijete dio neke tekuće kampanje ili društvenog pokreta te želi biti prepoznato kao takvo; kada je dijete uključeno u psihosocijalni program te je javno predstavljanje imenom i likom dio njegovog zdravog razvoja“ (UNICEF, 2019). I na kraju, ono što je bitno je i provjeriti točnost onoga što dijete ima za reći, kroz razgovor s drugom

djecom ili nekom odraslom osobom. Ako se novinar pronade u situaciji kada ni sam ne može s potpunom sigurnošću prosuditi hoće li neki tekst dovesti dijete u opasnost, najbolje je zaobići direktno izvještavanje o pojedinom djetetu i izvijestiti o nekim općim prilikama u kojima djeca žive bez obzira ako je djetetova priča bitna kao vijest (UNICEF, 2019).

4. Etički kodeksi

Pravila za izvještavanje o djeci mogu se pročitati i u Kodeksu časti hrvatskih novinara za čiju je zaštitu i primjenu nadležno Novinarsko vijeće HND-a. U Kodeksu je u kategoriji temeljnih ljudskih prava i sloboda napisano da novinar ne smije intervjuirati ni fotografirati dijete do 14 godina o pitanjima njegovog života ili života druge djece bez nazočnosti roditelja ili skrbnika, a u školi bez odobrenja školskih službi. U slučaju seksualnog zlostavljanja u koje je upleteno dijete, ne smije se otkriti njegov identitet bez obzira je li počinitelj ili žrtva. Novinar je dužan štititi njihovu intimu od senzacionalističkog otkrivanja u javnosti i poštivati presumpciju nedužnosti. Izvještavanje o osobnim tragedijama zahtijeva posebnu opreznost, a vijesti o samoubojstvima trebaju biti minimizirane (Kodeks časti, 2009).

Nadalje, prema Kodeksu časti, novinari su dužni izbjegavati sukob interesa, darove i druge pogodnosti koje mogu utjecati na njihovu neovisnost te moraju držati profesionalnu distancu. Urednici također moraju poštovati etička načela te nadzirati sadržaj, uključujući oglase i korisnički generirane sadržaje. Ne smiju zahtijevati rad protiv etičkih načela, a u slučaju da dođe do toga, novinari mogu odbiti zadatke koji su u suprotnosti s etičkim standardima (Kodeks časti, 2009).

5. Pregled preporuka i izvješća pravobraniteljice za djecu

5.1. Opće odredbe i način rada pravobranitelja za djecu

Prema Zakonu o pravobranitelju za djecu (Članak 2) njegova dužnost je štititi, pratiti i promicati prava i interese djece na temelju Ustava Republike Hrvatske, međunarodnih ugovora, obvezujućih pravnih akata Europske unije i zakona. Prema Članku 4, on djeluje neovisno i samostalno, prateći načelo pravednosti i morala te mu nitko ne smije davati upute i naloge u radu (Zakon o pravobranitelju za djecu, 2017). Pravobranitelja za djecu bira Hrvatski sabor na temelju javnog poziva na vrijeme od osam godina, a tu dužnost u Hrvatskoj od 2017. godine obnaša dipl. iur. Helenca Pirnat Dragičević.

Pravobranitelj je dužan pratiti usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Hrvatskoj (koji su vezani za zaštitu prava djece) s odredbama Ustava i UN-ove Konvencije o pravima djeteta, ali i nadzirati izvršavanje obveza Republike Hrvatske koje iz odredbi proizlaze. Osim toga zadatak mu je i direktno surađivati s djecom, poticati ih na izjašnjavanje te uvažavati njihova mišljenja kao i inicirati i sudjelovati u javnim aktivnostima usmjerenim na poboljšanje položaja djece, uslijed čega i predlaže mjere kojima se može povećati utjecaj djece u društvu (Zakon o pravobranitelju za djecu, 2017).

Osim već navedenih zakona, kodeksa i smjernica, na neetične prakse u medijima nastoji utjecati i sama pravobraniteljica sa svojim općim preporukama koje prepisuje na godišnjoj razini uz godišnje izvješće o radu o kojem se, nakon što je podneseno i predano, vodi rasprava u saboru. Saborski zastupnici zatim na sjednici glasaju za ili protiv prihvaćanja izvješća, a osim sabora, o izvješću raspravlja i Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Odbor za obitelj, mlade i sport te Odbor za zdravstvo i socijalnu politiku (Dijete.hr, 2020).

5.2. Godišnje izvješće i preporuke pravobraniteljice za djecu za 2019. godinu

Kao i svake godine, mediji su tijekom 2019. intenzivno pratili i podupirali rad pravobraniteljice. O aktivnostima i angažmanu Ureda najviše su pisali na portalima, s ukupno 1564 objava, a osim toga bilo je i 178 radijskih priloga, 168 televizijskih priloga te 205 objava u tiskanim novinama. No osim što mediji kontinuirano iskazuju podršku radu Ureda, u velikom broju slučajeva su i sami predmet rasprave. Na sjednici sabora, u raspravi o radu kroz 2019. godinu, pravobraniteljica Helenca Pirnat Dragičević naglasila je kako su prijave njezinom uredu vezane za povrede prava ponovno porasle u odnosu na godinu prije. Uz sveukupno 1741 prijavu podnesenu Uredu, bila su 33 pojedinačna slučaja u kojima su medijske objave povrijedile dostojanstvo i pravo na privatnost djece te 11 onih vezanih za sadržaj u medijima koji je potencijalno štetan za djecu. Veliki broj prijava odnosio se i na neprimjereno oglašavanje, što uključuje prikazivanje neprimjerenih sadržaja televizijskih i drugih oglašivača te sudjelovanje djece u promidžbama. Postojećim propisima, naime, djeca još uvijek nisu adekvatno zaštićena od loših utjecaja pojedinih oglasa. Prekomjernu izloženost djece štetnom sadržaju u medijima spoznao je i Odbor za prava djeteta UN-a, a inicijativa da se ograniči oglašavanje alkohola, kladionica, pornografskih i drugih štetnih sadržaja za djecu, još uvijek nije realizirana (Hrvatski sabor, 2020).

Vijeće za elektroničke medije, tijelo koje nadzire primjenu Zakona o elektroničkim medijima, u 2019. godini je razmatralo 36 slučajeva povrede privatnosti i prikazivanja za djecu štetnih sadržaja u elektroničkim medijima. Izdano je 10 opomena za otkrivanja identiteta djeteta u izvještavanju o kriminalnom slučaju s Paga gdje je otac četvero djece bacio s balkona. Opomene su izrečene za HTV1, RTL, Novu TV, Plavu Vinkovačku TV, večernji.hr, 24sata.hr, index.hr, TV Novu i portal Antenazadar.hr (Hrvatski sabor, 2020). Ukazalo se i na problem medijskog izvještavanja o djeci žrtvama spolnog iskorištavanja. Dijete najčešće nema zaštitu kakva mu je potrebna, nema odgovarajuću podršku i pomoć niti zaštitu od počinitelja, a načinom na koji se o žrtvama izvještava u medijima, dovodi ih se pod okrilje osude i prijekora okoline uz stigmatizaciju i narušavanje privatnosti te tako one postaju dodatno uznemirene i potresene. Krše se i prava djece s problemima u ponašanju te djece s posebni potrebama koje se isto tako na neadekvatan način opisuje i prikazuje u medijskom prostoru. Veliki problem čini objavljivanje snimki djece u sukobima, tučnjavama, zlostavljanju i slično gdje dodatnu štetu djetetu nanose razni komentari uz takve objave. Isključivanje mogućnosti komentiranja objavi na portalima i društvenim mrežama spriječilo bi ovakvo nepotrebno dodatno uznemiravanje djece, a predloženo je i dopunjavanje Kodeksa časti hrvatskih novinara novom odrednicom koja bi regulirala upotrebu snimki s društvenih mreža (Hrvatski sabor, 2020).

Pravobraniteljica poručuje da mediji često svjesno ignoriraju propise i smjernice za zaštitu dječjih prava, a ponekad su za kršenje istih odgovorni i roditelji koji daju suglasnost ili ideju za objavu osjetljivih informacija o njihovoj djeci s namjerom da se skrene pažnja na probleme u sustavu. Isto tako smatra da je za smanjenje takvih povreda potrebno planski i kontinuirano informirati građane i institucije o važnosti zaštite osobnih podataka djece te da nadležne institucije na prepoznato kršenje zakona trebaju oštrije reagirati i sankcionirati prekršaje. U 2019. godini je 17 slučajeva prijavljeno VEM-u, dva Novinarskom vijeću HND-a, te 11 DORH-u, a u nekim slučajevima je pozvana policija i državno odvjetništvo da istražuju potencijalne nelegalne postupke prilikom određenih izvještavanja (Hrvatski sabor, 2020).

5.3. Godišnje izvješće i preporuke pravobraniteljice za djecu za 2020. godinu

U 2020. godini puno se raspravljalo i propitkivalo o utjecaju epidemije Covida-19 na sve aspekte života djece pa tako i u kontekstu medijskog izvještavanja o bolesnoj djeci. Ukupni broj prijava za povrede prava podnesenih uredu pravobraniteljice bio je 1923, a postupalo se na 25 slučajeva povrede privatnosti djece u medijima i 20 prijava sadržaja štetnog za djecu.

Medijima su poslana ukupno četiri upozorenja, pet slučajeva je prijavljeno Vijeću za elektroničke medije, jedan Vijeću časti HND-a, a upućivani su i javni apeli. VEM se samostalno bavio s 23 slučaja uslijed čega je poslano sveukupno 16 upozorenja i jedna opomena portalu Dnevno.hr zbog otkrivanja imena djeteta uključenog u nasilje. Televizije Z1, VTV, TV Zapad, TV Jadran, Trend TV i SBTV upozorene su zbog prikazivanja programa s proricanjem budućnosti i uputama za otklanjanje uroka, a u emisijama su nuđene i šifre za zaštitu od virusa. Mnoge od predmeta je VEM pokrenuo samoinicijativno, no naposljetku su izrečene i najblaže kazne što nakladnicima se daje poticaj za pravilnije prakse. Prijava za povrede prava djece na privatnost i dostojanstvo u medijima bilo je 25 te su se većim dijelom odnosile na neovlašteno objavljivanje fotografija i videozapisa djece, posebice onih gdje su negativno prikazana ili su u sukobu. Urednici često smatraju da će objavom snimki nasilja doprinijeti suzbijanju vršnjačkog nasilja ili su pak motivirani senzacionalizmom i generiranjem pregleda i klikova (Hrvatski sabor, 2021).

Skreće se pozornost i na diskriminatorne prakse u medijima (i mnogim drugim institucijama) u čijem se sadržaju mogu pronaći materijali koji insinuiraju na niži prag tolerancije prema siromašnoj i bolesnoj djeci, pripadnicima manjina i strancima te drugim marginaliziranim skupinama. Prijave su većinom podnosili roditelji, ali u velikom broju i građani koji primjećuju povredu privatnosti djece u medijima te nastoje upozoriti na neprikladna ponašanja na društvenim mrežama. Pirnat Dragičević iskazuje da je potrebno „provoditi edukacije o ljudskim pravima i zabrani diskriminacije za predstavnike tijela javne vlasti te za urednike, novinare i ostale koji sudjeluju u proizvodnji medijskih sadržaja“ (Hrvatski sabor, 2021). Smatra kako predstavnici medija (uključujući i ostale pravne i fizičke osobe te tijela javne vlasti) ne spoznaju koncepciju ljudskih prava i zabranu diskriminacije, što dovodi djecu u „nepovoljan i diskriminirajući položaj, stereotipno poimanje uloga žena i muškaraca te predrasude i neprijateljske stavove prema pripadnicima manjinskih skupina i zajednica“ (Hrvatski sabor, 2021).

Epidemija Covid-19 virusa je 2020. godine stvorila okruženje u kojem je tada većini usluga jedino bilo moguće pristupiti putem digitalnih alata pa su se tako mnoge optužbe odnosile na „neovlašteno i prekomjerno prikupljanje osobnih podataka o zdravlju djece i javne objave informacija o njihovom zdravstvenom stanju“ (Hrvatski sabor, 2021). Novi problem koji je nastao u vrijeme epidemije je bilo i objavljivanje fotografija djece u medijima u svrhu pokazivanja da se njihovi roditelji ne pridržavaju epidemioloških mjera (Hrvatski sabor, 2021).

5.4. Godišnje izvješće i preporuke pravobraniteljice za djecu za 2021. godinu

Od sveukupno 1926 prijava kršenja prava djece, u 2021. se našlo 19 pojedinačnih slučajeva povreda prava djece u medijima i 16 prijava vezanih za štetan sadržaj. Upućeno je pet upozorenja, sedam prijava VEM-u i jedna prijava Vijeću časti HND-a, a u nekim situacijama je izviješten DORH i AZOP. Velik broj prijava odnosio se na korištenje fotografija i videozapisa djece u svrhe kampanja za lokalne izbore što se svrstava u „iskorištavanje djece u propagandne svrhe, radi ostvarivanja političkih ciljeva“ (Hrvatski sabor, 2022). Ponovno se dosta govorilo o velikoj izloženosti djece neprimjerenom oglašavanju u medijima i potrebi da se ono smanji te ostvarivanju prava djece na pristup informacijama i sudjelovanje u medijima. Pravobraniteljica je ponovno upozorila i da „nakladnike treba obvezati da educiraju urednike i novinare o propisima, profesionalnoj etici i zaštiti ranjivih skupina u medijskom izvještavanju“ (Hrvatski sabor, 2022), a preporučila je i da se donose vlastiti kodeksi komuniciranja s djecom (Hrvatski sabor, 2022).

VEM je razmatrao 48 slučajeva od kojih je 18 pokrenuto samoinicijativno, a 30 prijava su podnijeli građani, pravobraniteljica, centar za socijalnu skrb i ostale institucije. Izrečeno je 15 upozorenja koja su se odnosila na emitiranja bez dobrih oznaka na ekranu te otkrivanja identiteta djeteta prilikom izvještavanja. Praćenjem tiskanih novina u Hrvatskoj uočeno je da je u 2021. objavljeno 2597 tekstova o djeci od kojih je 26 posto vezano za nasilje nad djecom ili nasilje među djecom (svaka četvrta vijest). Najmanje se o djeci pisao u Jutarnjem listu koji je po statistici i najviše pisao o nasilju, u svakoj trećoj objavi. Zanimljivo je i da udio objavljivanja o nasilju nad djecom podosta varira po godinama, ali i kroz godinu (Hrvatski sabor, 2022).

Kroz 2020. i 2021. su se Ministarstvu znanosti i obrazovanja, Ravnatelju civilne zaštite i Hrvatskom novinarskom društvu dodatno upućivale preporuke o zaštiti privatnosti djece u kontekstu epidemije Covida-19 o kojoj nešto detaljnije u idućem poglavlju. Uz iste neprilike kao i prijašnje godine, uglavnom je dolazilo do sličnih kršenja privatnosti djece u medijima koji uključuju „povrede privatnosti djece u medijima prilikom izvještavanja o slučajevima teškog nasilja nad djecom, ponekad i s tragičnim ishodom; o prosvjedima zbog obveze nošenja zaštitnih medicinskih maski u školama; o djeci s područja zahvaćenih razornim potresima; djeci čijom zaštitom se bave institucije socijalne skrbi; djeci s teškoćama u razvoju te povreda privatnosti djece-pacijenata“ (Hrvatski sabor, 2022).

5.4.1. Preporuke o zaštiti privatnosti djece u kontekstu epidemije Covida-19

Preporuke za zaštitu privatnosti djece za vrijeme epidemije koronavirusa (odnose se na 2020. i 2021. godinu) objavljene su u obliku izvješća tek 2022. godine kao prilog uz godišnje izvješće pravobraniteljice za 2021. godinu. U kontekstu medijskog izvještavanja o djeci za vrijeme pandemije, pravobraniteljica je najviše ukazivala na problematiku iznošenja privatnih informacija i osobnih podataka oboljele djece u javnost. Predstavnici medija pozvani su da ne iznose podatke o oboljeloj djeci i obiteljima, da ne otkrivaju njihov identitet ili prikazuju podatke na temelju kojih bi se djecu koja su bila u kontaktu sa zaraženim osobama, moglo prepoznati u javnosti. Kasnije je ponovljen isti apel zato što su se sve više u javnosti pojavljivale informacije o rastu broja zaraženih i nije se vodilo računa o zaštiti privatnosti djece. Apel je upućen svima koji su izvještavali javnost o pojavi i broju zaraženih što uključuje medijske djelatnike, članove stožera civilne zaštite, zdravstvene djelatnike i ravnatelje odgojno-obrazovnih ustanova. Hrvatsko novinarsko društvo službeno je objavilo preporuku na svojoj internetskoj stranici, a stožeri civilne zaštite i jedinice lokalne i regionalne samouprave ubrzo su korigirali svoja priopćenja za medije u skladu s preporukom. Preporučeno je da „u slučaju pojave koronavirusa u pojedinim odgojno-obrazovnim ustanovama, ne objavljuju o kojoj je ustanovi riječ, osim ako se procijeni da je to u javno-zdravstvenom interesu, te da se ne objavljuju podaci o razredu ili odgojnoj skupini kojoj je propisana samoizolacija...“ (Hrvatski sabor, 2022). Također je napomenuto da se u slučaju zaraze hitno obavijesti roditelje i djecu (uz upute za zaštitu), ali da se to ne čini preko medija te da ravnatelji ne bi trebali davati izjave „o pojavi zaraze u školi, o tome u kojem se razredu nalaze zaraženi učenici i koji su razredi u samoizolaciji, jer to može narušiti prava djece“ (Hrvatski sabor, 2022).

5.5. Godišnje izvješće i preporuke pravobraniteljice za djecu za 2022. godinu

Kroz 2022. godinu podnesene su ukupno 1932 prijave povreda prava djece, od čega se 16 odnosilo na objavljivanje štetnog sadržaja za djecu i 46 na povrede privatnosti djece u medijima. Istaknuto je kako se vjerojatnost izvještavanja o slučajevima koja uključuju djecu povećava kada se radi o žrtvama nesreće, nebrige ili nepravde, žrtvama obiteljskog, vršnjačkog ili seksualnog nasilja te cyberbullyinga. Istraživanje o zastupljenosti vijesti o djeci utvrdilo je „da se o djeci najviše izvještava kada su u osobito ranjivoj situaciji, bilo da su žrtve nasilja ili zanemarivanja, ili su pogođena obiteljskom tragedijom, teškom bolešću, siromaštvom, ratnim razaranja...“ (Hrvatski sabor, 2023). Analiza hrvatskih dnevnih novina koja je objavljena u

izvješću, pokazuje da se o djeci najviše izvještava u Novom listu te je tamo i najmanji udio vijesti o nasilju nad djecom. U tiskanom izdanju 24 sata, prema statistici, od svakih pet vijesti o djeci dvije su o nasilju, što ih čini novinama s najvećim postotkom objavljivanja o nasilju nad djecom. Jutarnji list najmanje piše o djeci pri čemu je gotovo svaka treća objava o nasilju. U desetak praćenih tiskanih izdanja dnevnika i tjednika u 2022. je zabilježeno ukupno 2202 vijesti o djeci od kojih su 542 bile o nasilju, što čini 24,61% ili točnije, svaku četvrtu vijest (Hrvatski sabor, 2023).

Vijeće HND-a je 2022. godine raspravljalo o 68 prijava od kojih su četiri bile vezane za povredu prava djeteta. Sve su se odnosile na isti slučaj vršnjačkog nasilja u sportskom klubu pri čemu je objava od portala dubrovackidnevnik.net.hr dobila tri prijave, a www.dalmacijadanas.hr jednu prijavu. Urednici oba portala pustili su privatne podatke o uključenim osobama u javnost, uz ime kluba pa i opis načina zlostavljanja, što je dovelo do sekundarne viktimizacije žrtve. Izvještavanje o nasilju nad djecom nije zabranjeno ili pogrešno, naprotiv, poželjno je da se o svakom obliku nasilja nad djecom odgovorno i pravovremeno izvijesti kako bi institucije mogle brže djelovati, a žrtve dobiti podršku. Važno je nadodati i kako nije svako objavljivanje djetetova identiteta u medijima ujedno i kršenje prava privatnosti. Ponekad je to poželjno i opravdano, na primjer ako je u tijeku potraga za nestalim djetetom ili ako se dijete prikazuje u nekom pozitivnom kontekstu (velika postignuća i sl.) (Hrvatski sabor, 2023).

5.6. Godišnje izvješće i preporuke pravobraniteljice za djecu za 2023. godinu

Prošle godine zaprimljeno je najviše novih prijava i pritužbi pravobraniteljici, ukupno 2183, od kojih je 37 vezanih za zaštitu prava na privatnost djece u medijima (u novinama, na portalima, televiziji, radiju, mrežnim stranicama za informiranje javnosti i društvenim mrežama). Kao i prijašnjih godina, povrede privatnosti djece u medijima odnosile su se uglavnom na izvještavanje o slučajevima nasilja i tragičnim događajima koji uključuju djecu, iznošenje podataka o obitelji i životu djeteta, objavljivanje fotografija i videozapisa bez dopuštenja, objavljivanje fotografija djece influencera i korištenje fotografija djece u izbornim kampanjama političara. Mnogi su se roditelji i građani žalili na predizborne aktivnosti bivšeg saborskog zastupnika koje su uključivale neovlašteno ulaženje u zagrebačke i okolne srednje škole te objavljivanje fotografija, videozapisa i razgovora s učenicima na društvenim mrežama. Nakon incidenta je svim odgojno-obrazovnim ustanovama poslana uputa o važnosti sprječavanja ulaska neovlaštenih stranih osoba u prostor te iskorištavanja djece za političku propagandu i

vlastitu promociju. Mnoge prijave povrede privatnosti nastale su nakon tragičnog slučaja vršnjačkog nasilja u Beogradu o kojem su gotovo svi mediji izvještavali s minimalnom dozom opreza i savjesti. Pravobraniteljica je medije upozorila da pažljivo dijele sadržaj povezan sa slučajem, a građani su zamoljeni da se suzdržavaju od uvredljivih komentara i iznošenja neprimjerenih zaključaka. VEM je u 2023. godini izdao 40 upozorenja i jednu opomenu od čega ih je najviše bilo vezano upravo za događaj u Beogradu nakon kojeg se kontinuirano kršilo pravilo zaštite privatnosti maloljetnika te su mediji otvoreno iznosili informacije o uključenom djetetu, njegovoj obitelji, prijateljima i poznanicima. Kopalo se i tragalo za novim senzacionalističkim i *clickbait* sadržajima, i informacijama koje su najčešće bile neprovjerene, nepotvrđene ili izmišljene. Izdavala su se upozorenja i za pisanje o takozvanoj „ aferi Zambija“, slučaju posvajanja djece iz Konga uslijed kojeg se u medijima moglo pronaći diskriminatornih insinucija koje su izložile već posvojenju djecu negativnim stavovima okoline. O tekstovima Jutarnjeg lista na temu, govorio je i Vrhovni sud RH istaknuvši da su objavljeni tekstovi „iskrivljena interpretacija stvarnog stanja i njegovog uzroka te da takvi članci na kraju ne koriste nikome, pogotovo ne posvojenoj djeci“ (Hrvatski sabor, 2024).

Praćenjem nekoliko tiskanih dnevnih i tjednih izdanja novina tijekom godine, zabilježeno je da je objavljeno sveukupno 2611 vijesti o djeci od čega su 782 (29,95%) bile o nasilju nad ili među djecom. Tom trendu najviše su doprinijeli dnevni tisak Jutarnjeg lista, 24 sata i Nacionala, čijih se 30-50% objava o djeci odnosilo na nasilje, dok primjerice Novi list i Večernji list više medijske pažnje pridaju dječjim uspjesima, participacijama i općenito dječjim pravima (Hrvatski sabor, 2024).

U 2023. godini Ipsos je za Ured proveo istraživanje o tome što djeca misle o ostvarivanju dječjih prava u RH i načinu na koji se djeca prikazuju u hrvatskim medijima. Statistika pokazuje da su mladi više nezadovoljni načinom kako su prikazani u medijima nego što su bili 2009. godine kada je provedeno prvo istraživanje. Prije 14 godina mladi su smatrali da ih mediji predstavljaju kao buntovne i bahate povezujući ih s alkoholom, drogama i nasiljem, dok današnji mladi ističu kako su prikazani kao iznimno flegmatični i nemarni te da se u velikoj mjeri naglašava njihova ovisnost o društvenim mrežama i mobitelima (Hrvatski sabor, 2024).

6. Zaključak

Kako bi na pravilan i etičan način izvještavali javnost, novinari se moraju pridržavati propisanih pravila i smjernica. Od njih se očekuje da s posebnom pažnjom štite privatnost i dostojanstvo

djece u medijima jer svaka osjetljiva informacija puštena u javnost, djetetu može stvoriti neugodnosti ili ga čak dovesti u opasnost. Pravila o etičnom izvještavanju, medijima su definirana mnogim zakonicima i pravilnicima, stoga je bitno samo da su svi voljni pridržavati se propisa i ne težiti senzacionalizmu. Pregled izvješća pravobraniteljice za djecu ukazuje na to da u Hrvatskoj postoje određeni trendovi što se tiče kršenja prava privatnosti djece u medijima. Većinom se radi o senzacionalističkom izvještavanju o tragičnim slučajevima, vršnjačkom nasilju i zlostavljanju te diskriminatornom prikazivanju djece s potrebama, teškoćama u razvoju, izbjeglica itd. Novinari često zbog nedostatka informacija ili zbog pritiska rokova, ne naprave dobru procjenu potencijalnih rizika prilikom izvještavanja o djeci, što dovodi do situacija u kojima su djeca izložena diskriminaciji i ugrožena.

U medijima se svakodnevno mogu pronaći primjeri kršenja pravila izvještavanja o djeci te je izrazito bitno ukazati novinarima i urednicima na problematiku koja je itekako ozbiljna i unatoč definiranim pravilima, još uvijek postojana. Nedostatak edukacije novinara o specifičnim potrebama i pravima djece te nedovoljno poznavanje etičkih smjernica čine veliki dio problema koji je potrebno sustavno rješavati da bi došlo do promjena. Činjenica da se isti prijestupi i kršenja propisa konstantno ponavljaju ukazuje i na nedostatan mehanizam kontrole i sankcija. Mediji imaju snažan utjecaj na formiranje percepcija i stavova javnosti prema djeci i moć doprinositi pozitivnim promjenama, ali ono što je ključno je da novinari i urednici aktivno surađuju u primjeni definiranih pravila.

7. Literatura

Bertrand, Claude-Jean (2007) *Deontologija medija*. Zagreb: Sveučilišna knjižara

Bertrand, Claude-Jean (2008) Samoregulacija medija. *MediAnali* 2(3): 1-12.

Dijete.hr (2020) *Hrvatski sabor prihvatio izvješće o radu pravobraniteljice za djecu*. <https://dijete.hr/hr/hrvatski-sabor-prihvatio-izvjesce-o-radu-pravobraniteljice-za-djecu/> (Pristupljeno 1. srpnja 2024.)

Hrvatski sabor (2020) *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2019*. https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2020-04-08/155102/IZVJESCE_RAD_PRAVOBRANITELJICE_ZA_DJECU_2019.pdf Pristupljeno 3. srpnja 2024.

Hrvatski sabor (2021) *Izješće o radu pravobraniteljice za djecu 2020.*
https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-03-31/123003/IZVJ_PRAVOBRANITELJICA_ZA_DJECU_2020.pdf Pristupljeno 3. srpnja 2024.

Hrvatski sabor (2022) *Izješće o radu pravobraniteljice za djecu 2021.*
https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2022-04-01/154306/IZVJ_PRAVOBRANITELJ_DJECA_2021.pdf Pristupljeno 3. srpnja 2024.

Hrvatski sabor (2022). *Djeca na čekanju: Dječja prava u vrijeme pandemije 2020.-2021.*
https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2022-04-01/154310/DJECA_NA_CEKANJU_PRILOG_UZ_IZVJ_PRAVOBRANITELJ_DJECA_2021.pdf Pristupljeno 2. srpnja 2024.

Hrvatski sabor (2023) *Izješće o radu pravobraniteljice za djecu 2022.*
https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2024-05-17/185501/IZVJ_PRAVOBRANITELJICA_ZA_DJECU_2022.pdf Pristupljeno 3. srpnja 2024.

Hrvatski sabor (2024) *Izješće o radu pravobraniteljice za djecu 2023.*
https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2024-05-20/133602/IZVJ_PRAVOBRANITELJICA_DJECA_2023.pdf Pristupljeno 3. srpnja 2024.

Hrvatsko novinarsko društvo (2009) *Kodeks časti hrvatskih novinara.*
<https://www.hnd.hr/kodeks-casti-hrvatskih-novinara1> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Kunczik, Michael i Zipfel, Astrid (2006) *Uvod u znanost o medijima i komunikologiju.* Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung

Majstorović, Dunja, Ivanuš, Željana i Vilović, Gordana (2022). Novinarska etika u Hrvatskoj: aspekti razvoja kodeksa, obrazovanja novinara i znanstveno-istraživačkog interesa za temu. *Politička misao* 59(1): 100-127.

Narodne novine (2022) *Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima.*
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_09_106_1564.html Pristupljeno 29. lipnja 2024.

UNICEF Hrvatska (1989) *Konvencija o pravima djeteta*. https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf Pristupljeno 29. lipnja 2024.

UNICEF Hrvatska (2019) *Etičke smjernice za izvještavanje o djeci*. https://www.unicef.org/croatia/sites/unicef.org.croatia/files/2019-09/Eticke%20smjernice_izvjestavanje_o_djeci-converted.pdf Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Ustavni sud (2021) *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*. https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/KONVENCIIJA_ZA_ZASTITU_LJUDSKI_H_PRAVA_I_TEMELJNIH_SLOBODA_s_izmjenama_i_dopunama_iz_PROTOKOLA_br_15.pdf Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Zakon.hr (2004) *Zakon o medijima*. <https://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Zakon.hr (2013) *Ustav Republike Hrvatske*. <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> Pristupljeno 29. lipnja 2024.

Zakon.hr (2017) *Zakon o pravobranitelju za djecu*. <https://www.zakon.hr/z/264/Zakon-o-pravobranitelju-za-djecu> Pristupljeno 1. srpnja 2024.

Sažetak

Etično izvještavanje o djeci je u novinarstvu iznimno bitno jer se radi o vrlo ranjivoj skupini koju je potrebno dodatno zaštititi. Ono može biti prilično zamršeno pa se tu primjenjuju dodatna pravila i smjernice koji su propisani međunarodnim i nacionalnim zakonima kao što su Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava, Ustav Republike Hrvatske, Zakon o medijima, Pravilnik o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima te Kodeks časti hrvatskih novinara. UNICEF je također postavio načela i smjernice za novinare kako bi osigurao da se dječja prava u svijetu medija više poštuju. Osim općih pravila, naveli su i detaljne smjernice za provođenje intervjua s djecom. No nedostatak educiranosti novinara o potrebama djece, ali i nedovoljno poštivanje etičkih smjernica u izvještavanju često dovode do kršenja prava djece, posebno u osjetljivim situacijama poput nasilja ili zanemarivanja. Postoji i potreba za jačanjem mehanizmima kontrole i sankcija kako bi se osiguralo poštivanje pravila i zaštita dječjih prava u medijima. U Hrvatskoj je postojan trend fokusiranja na negativne vijesti i događaje pa se tako puno pažnje pridaje svim oblicima nasilja nad djecom, pri čemu se tematici ne pristupa s

namjerom širenja svijesti već je popularniji senzacionalistički pristup. Djeci se krši zakonom zajamčeno pravo na privatnost te su često ne samo imenom i prezimenom već i fotografijama ili videozapisima eksploatirani za preglede i angažman.

Ključne riječi: izvještavanje o maloljetnicima, djeca u medijima, propisi, zakon, pravobraniteljica za djecu, deontologija medija, novinarska etika

Abstract

Ethical reporting on children is extremely important in journalism, because it involves a very vulnerable group that needs to be additionally protected. It can be quite complex, and it requires additional rules and guidelines prescribed by international and national laws, such as the European Convention on Human Rights, the Constitution of the Republic of Croatia, the Media Act, the Regulation on the Protection of Minors in Electronic Media, and the Croatian Journalists' Code of Ethics. UNICEF has also set out principles and guidelines for journalists to ensure that children's rights are better respected in the world of media. In addition to general rules, they also provided detailed guidelines for conducting interviews with children. However, the lack of education of journalists on children's needs, as well as insufficient compliance with ethical guidelines in reporting, often lead to violations of children's rights, especially in delicate situations such as violence or neglect. There is also a need to strengthen mechanisms of control and sanctions to ensure compliance with the rules and protection of children's rights in the media. In Croatia, there is a persistent trend of focusing on negative news and events, with a lot of attention given to all forms of violence against children, where the topic is not approached with the intention of spreading awareness, but with sensationalism. Children's legally guaranteed right to privacy is violated and they are often exploited for views and engagement, not only by having their names and surnames revealed to the public, but also by showing their photographs or videos.

Key words: reporting on minors, children in the media, regulations, law, ombudsman for children, media deontology, ethics in journalism